

Fekete J. József

Külkapcsolataim bejárata

Nem vezetek naplót, emlékezetem pedig egyre inkább szétesőben, így képtelen vagyok rekonstruálni, miként kerültem a *Forrás* vonzáskörébe, illetve szerzői közé. Egy biztos, előbb írtam a folyóiratról, mint a folyóiratba. A lap vajdasági száma kapcsán 1994 novemberében az alábbiakat jegyeztem le.

A véletlen hozta, mégis úgy tűnik, egyszerre megnőtt a külföldi érdeklődés a vajdasági magyar irodalom iránt. Nemrég a szlovéniai *Muratáj* szentelte kettős számának felét a vajdasági szerzőknek, röviddel rá pedig a kecskeméti *Forrás* egy teljes folyóiratszámot (1994/10.) jelentetett meg a vajdasági (magyar) irodalmi állapotok áttekintése szándékával.

Az egyidejű érdeklődést mindkét esetben a megváltozott vajdasági viszonyok váltották ki. A *Muratáj*ban Szúnyogh Sándor arra emlékezik, hogy egykoron a vajdasági írók és a sajtó is igyekeztek felkarolni a szlovéniai magyar írókat, most pedig a vajdaságiak valami „furcsa szétszórásban” levésre kényszerültek. A *Forrás* is hasonlóan indokolja a tematikus szám megjelentetését: az itteni szerzők korábról is munkatársai a folyóiratnak, ugyanakkor „*ma különösképpen foglalkoztat bennünket a vajdasági magyarság utóbbi években erősen megváltozott helyzete*” – írja Füzi László szerkesztő.

Bár mindkét szerkesztőség a megváltozott viszonyokra, a szétszórásra hivatkozik, hiszem, remélem, nem csupán a sajnálkozás diktálta kötelező feladatként a tematikus számokat, hanem a természetes érdeklődés is közrejátszott, ugyanis egyik folyóirat se a saját szerkesztőségi elképzelése szerint kívánta közönségének bemutatni a vajdasági állapotokat, hanem legjobb érzésük szerint kértek fel itteni szerkesztőket az időszerű anyag begyűjtésére. A *Muratáj* Ladányi Istvánt, a *Forrás* Gerold Lászlót. Az előbbi teljesen esetleges, ám mégis kifejezett szerkesztői szándéktól vezérelt válogatást adott, az „elmentek” és az „ittmaradtak”¹ munkáiból vegyesen. Az utóbbi – tisztjéből és munkájából eredően – teljes körű képet kívánt nyújtani: az irodalmi törzsanyag mellé fölvonultatta a vajdasági magyar könyvkiadás, az oktatás és a sajtó helyzetképét, valamint rövid áttekintést csatolt a vajdasági szerb, román, ruszin és szlovák irodalom helyzetéről a kilencvenes években; egyetlen alkotó erejéig még az itthoni képzőművészet is jelen van a számban.

1 A jugoszláviai polgárháborúk elől a fiatal, tehetséges írók közül is többen külföldre, zömmel Magyarországra menekültek, és ahol nem adták föl alkotó mivoltukat. Ők az „elmentek”, akiket hosszú időn át páriaként kezelt a vajdasági magyar irodalmi közélet vezérvonulata, az „ittmaradtak” többsége.

Ezzel szemben a szerkesztői koncepcióba nem fért bele egyetlen „elment”, sőt egyetlen pályakezdő se – igaz, olyan szerzők is kimaradtak, akik jócskán bele-gázoltak már a szépirodalom vajdasági ösvényébe, és mostani munkáik éppen a mai, „erősen megváltozott helyzetben” gyökereznek. Ennek ellenére Gerold Lászlónak egységes anyagot sikerült összeállítania, pedig a szerzők nem is felkérésre írták munkáikat, hanem korábbi, esetenként már megjelent szövegeiket kínálták fel, vagy azokat gyűjtötte egybe a szerkesztő.

Még mielőtt néhány mondatban vázolnám ezt az egységességet, íme a szerzők névsora: Koncz István, Herceg János, Bányai János, Maurits Ferenc, Végel László, Pap József, Németh István, Danyi Magdolna, Fehér Kálmán, Juhász Erzsébet, Gobby Fehér Gyula, Böndör Pál, Brasnyó István, Bori Imre, Jung Károly, Harkai Vass Éva, Kalapis Zoltán, Gerold László, Bordás Győző, Kabók Erika, Friedrich Anna, Sava Damjanov, Nicolae Ciobanu, Julian Tamas, Michal Harpán, Bela Duranci, az illusztrációk pedig Penovác Endre alkotásai.

A felsorolásból még nem világos, hogy ketten újságíróként, másik ketten pedig szerkesztői, illetve művészettörténeti minőségben szerepelnek a szerzők között, az azonban bizonyos, hogy szépírók és irodalomtudósok egyaránt hozzájárultak a vajdasági körkép kialakításához. Ami pedig az egységesség hatását kelti, az az, hogy szinte szövegről szövegre azoknak a kérdéseknek a különböző műfajú boncolgatása tér vissza, hogy mit jelent írónak, magyarnak, ráadásul vajdaságinak lenni. Juhász Erzsébet végtelenül szkeptikus, amikor a magyarság és a vajdaságiság kettős kötődéséről gondolkodik: *„kettős kötődésben élni nem más, mint kettős marginalitásban”*. Mintha erre az élményre hangolódott volna rá Németh István írása a gazdátlan kutya ugatásáról: *„Mert te magad is egy vak, süket éjszakába ugató gazdátlan kutya vagy. Végre ráébredtél, hogy ugatásod teljesen fölösleges, értelmetlen, hiábavaló, nevetséges és szánalmas.”* Bányai János tudós esszéjében Herceg János életműve kapcsán pedig tétélesen elemzi, hogy a „vajdasági magyar író” meghatározás nem egyéb elhanyagolható tautológiánál, a szintagma által hordozott kijelölésnek, minősítésnek, vagy egyszerűen meghatározásnak csupán akkor lesz értelme, ha összes idevágó kételyünket és meggyőződésünket a szavak közötti vesszőkbe írjuk bele, így: „vajdasági, magyar, író”, vagy akár egybeírva „vajdaságimagyaríró”.

A folyóiratba gyűjtött szövegek másik általános jellemzője, hogy nem csupán az alanyi költők fordulnak bennük maguk felé, hanem az elbeszélő-szépírók, az esszéisták, tanulmány- és jegyzetírók is önvizsgálatot tartanak. Mintha a „furcsa szétszóratás” és az „erősen megváltozott helyzet” miatt minden egyéb mérce, tapasztalat, évtizedeken át tiszteletben tartott kánon egyszerre omlott volna össze, vesztette volna érvényét, és az írónak nem maradt volna semmi más esélye, mint önmagába kapaszkodni. Mintha a *Forrás* vajdasági számában mindenki arról kívánná tudósítani, hogy vajdaságimagyaríró létére nem hajlandó elfogadni – Gobby Fehér Gyula szóhasználatával élve – a „bezártság átkát”, a „ketrec örömét”.

Eddig tartott egykori lapismertetőm. Ami nem ad választ a kérdésre, miként is kerültem a *Forrás* szerkesztőinek látókörébe.

*

Úgy vélem, személyes ajánlására történhetett.

Jász Attila szerkesztő megkeresésére ugyanis 1997-től rendszeres szerzőjévé váltam a tatabányai *Új Forrás*nak. Az emberi kapcsolatok alakulása furcsaságának példája, hogy Jász Attilával vagy fél évtizeddel később találkoztam személyesen, mint ahogy kéziratot kért tőlem, mégpedig éppen a *Forrás* révén, valamelyik Veránkai Írótáborban. Szerintem az ő ajánlására, de sokkal valószínűbb, hogy Füzi László közvetlen meghívására kerültem az első ilyen tábor gárdájába, és a tábor főnállása végéig rendszeres, elmaradhatatlan vendége voltam a rendezvénynek. Belecsöppentem és megragadtam. Ez az írótalálkozó nyitott számomra kaput a nekem külföldön számító kapcsolatokhoz. Megtaláltam egy 2002-ben készült csoportképet a táborlakókról. Ott sorakozunk: Dobozi Eszter költőnő, Alföldy Jenő irodalomtörténész, Pécsi Györgyi irodalomtörténész, az Új Könyvpiac akkori szerkesztője, Gion Nándor, a délvidéki irodalom független elbeszélője, Tóth Erzsébet költőnő, emellett remek próza- és esszéíró, Gálfalvi György, a marosvásárhelyi *Látó* akkori főszerkesztője, Szabó Palócz Attila, minden irodalmár a Délvidékről (megjegyzem, az itteni irodalmár újra minden, miként arra Trianon után kényszerült), rozzant szerénységem, majd az alsó sorban a lekörözhetetlen író-portrés Bahget Iskander fotóművész, Pintér Lajos költő, szerkesztő, Füzi László irodalomtörténész, főszerkesztő, Buda Ferenc Kossuth-díjas költő, a szerkesztőség tagja. Ennyi szereplője van a fölvetelnek, ám mivel Iskander is szerepel rajta, nem állhatott a fényképezőgép mögött. Kellott ott még valakinek lennie, mindenesetre komoly ember lehetett, ha Iskander rá merte bízni fényképezőgépét.

Nagyjából ez volt a *Forrás* írótáborának törzsgárdája, Palóczot kivéve, aki egyszer vagy kétszer vett részt a táborban, miként Vári Fábrián László Kárpátaljáról is egyszer, Pintér Lajos is elmaradt egy rovarcsípés után, majd gazdagodott a kemény mag. Csatlakozott Elek Tibor irodalomtörténész, a kisebbségi magyar irodalom kutatója, Beszédes István költő, a zEtna Kiadó vezetője, Jász Attila költő, az *Új Forrás* szerkesztője, ő is talán csak egy alkalommal, Fekete Vince és Lövetei Lázár László költők, Molnár Vilmos prózaíró, a csíkszeredai *Székelyföld* szerkesztői, Bombitz Attila irodalomtudós, az osztrák irodalom kiváló szakértője, sőt, egy alkalommal velünk tartott Benes József festőművész is. Az írótábor összekovácsolt bennünket, folyóiratokat és könyveket cseréltünk, minden évben vártuk az Ünnepi Könyvhét utáni hetet, amikor újra találkozhattunk, régi barátokként ölelhettük meg egymást, délelőtt vadmalacok után leskelődtünk, kivéve Giont, aki azzal hárította el a sétára invitálást, hogy látott ő már vaddisznót a palicsi állatkertben, illetve engem, akit egyszerűen nem érdekelt a vaddisznók családi élete. Úgy gondoltam, hogy az írótáborban az író vagy ír, vagy iszik, a többi már szabadon választható program. Az éjszakába, nemritkán hajnalba nyúló közösségi órákról, az alternatív nappali időtöltésről rengeteg említésre méltó történetet lehetne az olvasó elé tárni, például, hogy volt, aki az éjszaka második felében, a farkasok órája tájában is regényt írt, kézzel, füzetbe, a kiváló úszót kutyák kergették vissza a kétségbeesett táborlakók közé, az edzett evezősöket megtrefálta a Duna sodrása, a horgászok zsákmányát megtizedelték a szigetlakó macskák. Anekdotázhatnék napestig, de nem a műfajom, előadói készségre van szükség

hozzá, olyan, mint a megboldogult Benes Jóskaé, meg székellyföldi barátainké, akik agyában minden hülyeség leülepedett, minden témára volt egy-egy fiókjuk, és az előadásukhoz megfelelő nyelvi jelmezt. Nem szállhatok velük szorítóba. Ellenben az írótabor számomra folyamatos inspirációt jelentett, a folytatásban az ottani élményekből született szözszeneteimből idéznék föl hármát. Lehet, hogy már megjelentek ezek szövegek a *Forrásban*, de az is megtörténhet, hogy nem.

Gion Kiotóban

Azok számára, akik a kisebbségi magyar léthelyzet magától értetődő megnyilvánulási formájának a provincializmust és a keserű panaszárdatot tekintik az irodalomban, korántsem egyedüli, de meggyőző ellenpélda lehet Gion Nándor életműve, ami a Vajdaságban élő magyarság huszadik századi történelmének szinte minden részletét magába olvasztotta, ugyanakkor vitathatatlan esztétikai színvonala elutasítja a provincializmus mindennemű vádját, hangütése semmit se vállal a kisebbségi irodalmakkal szemben feltételezett/elvárt siránkozó, önsajnálató, másokat okoló megszólalásból.

Midőn a *Symposion*, majd *Új Symposion* köré csoportosult íróársai tájékozdásukban és szövegalkotásukban a ma némi jelentésszűkítéssel, ennél fogva félreérthetően jugoszlavizmusként emlegetett nemzetköziség, a nemzet fölé emelt internacionalizmus felé fordultak, Gion Nándor megmaradt a maga ifjúkori, nemzeti karakterű élményvilágánál. Első regénye, a *Kétéltűek a barlangban* (1968) az *Új Symposion* folyóirat műhelyében készült, bevallottan engedményeket téve a szerkesztőknek a modern kifejezőeszközök iránti elvárásai előtt. Ugyanakkor a műben megfogalmazott nemzedéki életszegmentumokon átsütnek egyéb, nem csupán az adott generációhoz kötődő, a későbbi művekben egyre nagyobb teret nyerő problémák, diszkrétan képbe kerülnek az 1948–49-es jugoszláviai kirakatpercek, a kényszermunkára hurcoltak ártatlan szenvedései, megjelenik a szovjet gyakorlat elutasítása, ami a következő, *Testvérem, Joáb* című regényben a csehszlovákiai 1968-ban aktualizálódik. A kisregény Gion Nándort eleve teljes írói eszköztárának vértetében mutatta fel. Egyben ez a regény tanúsítja, hogy szerzőjében az öncélú modernkedéssel szemben tudatosodott a kisebbségi magyar sors megjelenítésének feladatvállalása, amit a következő regényétől kezdve programszerűen művelt.

Gion Nándor „dúsított realizmusában” a pontosság mellett egyik legfontosabb szövegalkotó eljárás a túlzás. Az élményt magasra megemelő módszer végig nyomon követhető prózájában, a hallott történetek kisajátításában, a hős szerepének fölnagyításában, az események újramesélésében, amikor egyre nagyobb dimenziót nyernek a részletek. Az ilyen, „dicsekvésnek” számító hangsúlyeltolódásokat Gion mindig leleplezi, az olvasó előtt világossá teszi, hogy hőse éppen lódít, és ezekkel a leleplezésekkel a sajátos gioni hős mindenkor jellemgyengeségét hangsúlyozza. Gion gyakran a társadalmi-történelmi események melegében írta művét, amiben a történelem még képlékeny formájában jelenik meg, tulajdonképpen még nem lehet tudni, hogyan és mivé alakul majd az eseménysor. Így bármennyi valóságéffektus is zsúfolódik bennük egymás mellé, az olvasónak mindig

tudnia kell, hogy íróilag teremtett világról olvas, amelynek reáliái, bármennyire élesek és nem egy esetben alaposan túlszínezettek, a valóságban kopottak és kicsik, mint hósei, akik csak képzeletükben lehetnek valódi „hősök”. Minderről bőségesen értekeztek monográfusai, Árpás Károly, Elek Tibor és Gerold László. Az alábbi, tíz évvel ezelőtti történetet viszont csupán én mesélhetem el.

A konyakról valahogy mindig Gion Nándor jut eszembe. Az új évezred első évének nyár elején a kecskeméti *Forrás* írotáborában ketten képviseltük a vajdasági írotársadalmat, Gion Nándor, ő már Budapestről, én még itthonról. Korelnöke volt Gion a társaságnak, többször is hangsúlyozta, hatvanéves, és azt is, hogy jól érzi magát ebben a hatvanesztendősbőrben, bár nem ártana, ha a folyóiratok többet fizetnének írásaiért, meg ha a rendezők jobban megrendeznék forgatókönyveit, de különben oda se neki, csak délután lehessen egy jó nagyot szundítani, az éjszaka az irodalomé. Itt, hallottam, hogy táborbéli barátai hízelgően, nevének franciás kiejtésével becézik: Zsion.

Franciául ugyan nem tudok, hiába írta az oldalam, lehet-e e névnek valami különös jelentése, egészen addig, amíg néhány hónapra rá olvasmányaim révén el nem jutottam Japánba, annak is talán a legszebb városába, Kiotóba, annak is talán legszebb negyedébe, a Gionba. A Gion Kiotó szórakozónegyede, de nem ám valami hamburgi stílusú, szentpálutcai piros lámpás városrész, hanem a keleti mértékletességet és életélvezetet egyesítő világ, gésaházakkal, teázókkal, parányi éttermekkel, pazar látványkonyhákkal, a harmincas évek szvingjébe keveredő honi dallamokkal, udvariassággal, előzékenységgel, tarka lampionokkal, a világ minden tájáról idesereglettek színpompás forgatagával, benne néhány vidám zsebmetszővel és sötét tekintetű jakuzával, gengszterrel. Itt értettem meg, mi a Gion, amit szinte természetszerűleg Gion Nándornak a dúsitott realizmus-sal megírt prózavilágával azonosítottam. Sőt, magunkat is felismertem ebben a világban, azokat, akik valami módon jelen vagyunk a vajdasági művelődési életben és művészi világban. Hiszen mi sem teszünk egyebet, mint a magunk sajátos módján és eszközeivel igyekszünk összeházasítani a múltat a jelennel, oly módon, hogy az előzőből lehetőleg minél több megmaradjon, az utóbbiból pedig minél kevesebbet veszítsünk el. Hellyel-közzel jól érezzük magunkat ebben a világban, szórakozást is nyújt nekünk, néha ugyan benyúlnak a zsebünkbe, vagy mi kotorászunk elődeink felöltőjében, s néha egy-egy gengszter is feltűnik közöttünk.

Szóval (és főleg kitartó tevékenységgel) Gionnal jókat lehet konyakozni. Meg sörözni. S ülni mellette, hallgatni. Hallgatni a történeteket, amelyek olyan széles mederben áradnak, mint a Duna az egykori Kabdebő-sziget, Veránka partjainál.

Miként lettem budapesti író és nem veszítettem el egy barátot

Sehogyan. Ez lenne a legkézenfekvőbb, legtömörebb és módfelett egyértelmű válasz a címben felvetett kérdésre, ha igazából kérdésként fogalmazódott volna meg a cím, amennyiben kérdőjel jelezná a felvetés és felvezetés kérdésszerűségét. Azonban nem így van, hiányzik a problémafelvetés mögül a kérdőjel, és ez így van jól, mert különben a nyilvánvaló válasz rövidre zárná az olvasóval felvenni

szándékozott párbeszédet, és nem írhatnám le az alább következőket. Magam is kíváncsi vagyok, hány betű leírásához nyújt elegendő szabadságot egyetlen ki nem tett írásjel.

Úgy mondom el, ahogy történt.

Mégis inkább csak azt mondom el, ami ennek a történetnek a szempontjából lényeges. Azt azonban úgy, ahogyan történt. Többnyire.

Ötödik alkalommal hajóztunk be az évente fogadó írótábor helyszínére induló, alig több mint harminczemélyes, traktormotorral üzemeltetett sétahajóba, most kapitányostól is csupán négyen vagy öten voltunk a fedélzeten. A hajdanán szántáshoz és más mezőmunkához szokott motor könnyedén lendítette a habok közé a megviselt, egyébként még takaros vízi alkalmatosságot, a táborvezető lerohanó taktikájával pedig nem adott módot a magamfajta síksági, vízhez nem – még a pohárban sem – szokott halandónak az üdülőt üzemeltető, olykor a hajóskapitány tisztjét is betöltő barátunk korábbi, két színes történet között odavetett közlésére emlékezni, miszerint ez a hajó utasokkal zsúfoltan már kigyulladt a nyílt Dunán, egyik télen meg fogta magát, és minden előzetes jelzés nélkül elsüllyedt. A Dunai Hajós persze mindenkit megnyugtatott, hogy járművünk a legjobb állapotban van, és eleddig még nem szedett áldozatot.

Ilyesmi nem járhatott a fejemben, mert mire átértünk a sziget kikötőjéhez, megtudtam, mit üzennek az ismerősök, mi lesz az idei tábor stratégiája, és hogy egy év múlva hogyan látogat majd el a vezetőnk által szerkesztett folyóirat gárdája városomba. Vagyis a városba, ahol élek. Meg azt is, hogy az elkövetkező napokban melyik borpincéket tiszteli meg látogatásával az írótábor előkelő, és nem kevésbé nemzetközi legénysége. Már csak úgy, a miheztartás végett.

A partraszállás hármassal örömmel járt: a táborvezető cipelte a kofferom a szálláshelyünkig, mivel szakadt az eső, az alul-fölül víz állapotát a fölülről zuhogó víz könnyebben elviselhető réme váltotta fel, és borok elfogyasztásának reménye szaporázta lépteinket. Viszonylag későn érkeztem, aznap mindenképpen utolsónak, így a társaság már összemelegedett egymással és azzal a két karton vörösborral, amit táborvezetőnk elsősegélyként betermelt az eső okozta depressziós állapot leküzdése céljából, így a vártnál is szívélyesebben üdvözöltek. Régi haverok, akiket ez a tábor hozott össze, de számomra két arc új volt, az egyik, a festő (pedig) kisebbségi vérem, a másik, a költő-szerkesztő úgyszintén vérem, de ő egy másik országban él kisebbségként. Vagy kisebbségben. Baráti ölelések, poharak koccanása, emelkedett hangulat, szinte mindenki egyszerre beszél. Csupán öreg barátom, a harcsabajuszú erdélyi folyóirat-szerkesztő morfondírozik magában, néha mély lélegzetet vesz, aki nem ismeri, azt hinné sóhajt, pedig inkább valami szomorú nótára készül, de a dal minduntalan bennszakad, ahhoz is túl elkeseredett, hogy szomorú lehessen. Teljesen magába zárkózott, csak néha tett fel keményen provokatív kérdéseket földijének, a velem való közlekedése csupán arra szorítkozott, hogy figyelmes házigazdaként töltött az egyre gyakrabban kiürülő poharamba.

Az eső csillapodott, kivonultam a teraszra, hogy körbetekintsek az egy hétig birtokolható és bitorolható birodalmunkon. Nem vagyok vékony dongájú alkat, ha más is lett volna mögöttem a teraszon, a látvány jelentős részét eltakartam volna előle, de engem is eltakart bajuszos barátom fölém magasodó alakja, aki

tőle szokatlan nesztelenséggel lépett elő a sötétből. Poharát mindenesetre készen kezében tartotta, mélyen a szemembe nézett és megkérdezte, mi van velem. Hangsúlya azonban nem az érdeklődést tükrözte, hanem inkább számonkérő volt. Nem tudtam mire vélni a dolgot, meglepetésemben képtelen voltam eldönteni, mire kíváncsi – a magyarság otthoni helyzetére – éppen azokban a napokban ruházott meg egy tóparti rendezvényen egy magyar fiataalt egy szerb társaság –, arra, hogy hogyan él a családom, vagy az irigylésre nem méltó egészségügyi állapotomról kíván tájékozódni, netán irodalmi tevékenységem jelenlegi szakasza érdekli. Segített: még mindig ott élsz, ahol eddig, kérdezte. Persze, válaszoltam. Még hosszan, fürkészően nézett a szemembe, vállamra tette kezét, hümmögött egy keveset, majd azt mondta, jól van, és visszavonult a sötétbe.

Az éjszaka során ez a jelenet kísérteties egybevágozással megismétlődött, annyi különbséggel, hogy szerkesztő barátom immár határozottabb volt, és azonnal azt kérdezte, valóban ott élek-e még, ugyanabban a városban, ahol eddig is. Igenlő válaszomra láthatóan megkönnyebbült, és újra visszavonult. Másnap délelőtt már azt kérdezte, hogy tegnap kérdezte-e, amit kérdezett. Amikor harmadszorra is megerősítettem, hogy sehová nem költöztem, otthonom továbbra is a zöldnek és síknak nevezett város, elmondta, mi nyomta a szívét. Az egyik irodalmi folyóiratban, amely egyébként munkatársként jegyez, a nevem és szakmai besorolásom mögött lakóhelyem eddigi megnevezése helyett az jelent meg, hogy (Bp.). Vagyis, hogy budapesti író lettem. Tudtam, hogy a barátom minden keze ügyébe kerülő folyóiratot borítótól borítóig elolvas, nem hagyja ki még a kolofofont se, amit felénk inkább impresszumnak hívnak, nem kételkedhettem tehát állításában, így közöltem vele, nem láttam, vagy ha igen, nem tűnt fel. Végre lelepleződött a titok, barátom másfél napig, de lehet, hogy azóta, hogy megtudta, a folyóirat szerint budapesti író lettem, azon morfondírozott, hogy miként hagyhattam egyszerre faképnél csapot-papot, hogyan fordítottam hátat azoknak, akik között éltem, akik miatt dolgoztam, és akik érdekében cselekedtem, föladtam mindent a bársonyosabb fővárosi élet kedvéért. Megmondom őszintén, magam is elcsodálkoznék azon, ha ugyanezt hallanám felőle.

Kételkedése csak harmad- vagy negyednap oldódott véglegesen, amikor az egyik napilap sportrovátát böngészve nagyokat kuncogott, majd a társaság előtt széles mosollyal adta elő újonnan szerzett ismeretét, miszerint mi ketten – alkatunknak megfelelően – indulhatunk súlyemelésben, mert kiderült, hogy a magyar potencianövelő szerek nem bizonyulnak doppingszernek, sem testtömegnövelő készítménynek – írta az újság –, amin még évődünk egy ideig, hogy a súlyemeléshez valóban szükség van-e a magyar viagrára, vagy ez a szer éppen súlyemelésre ösztönzi-e a férfinépet.

Amikor a hajó visszafelé indult velem, mert úgy illik, hogy az utolsóként érkező az elsők között távozzon, átkísért a tábor teljes társasága, hogy a túloldali révcásárdában némi unicumok és sörök elfogyasztásával enyhítsük az egy évre szóló elválás keserveit. A parton már várt a nejem, a kocsink fekete fényezésén, a bal hátsó kerék fölött terebélyes fehér folt éktelenkedett: otthoni bagolyfos volt. Hazahoztuk. Már mint a bagolyszart az Opel Corsán. Meg egy megőrzött barát-ságot. Valahol belül.

A notesztól a laptopig

Úgy bukkant föl, mint aki a mongol pusztákból szakadt világunkba, szálas inakkal, mokány fizimiskával, apró hátzissákkal, állandóan a vállán hordott oldaltáskával, benne ceruzacsonkkal és viseltes jegyzetfüzettel, az elmaradhatatlan bicskával, de szerintem volt abban a bőrtáskában tűzgyújtó eszköz, meg ki tudja mi egyéb, ami a túléléshez szükséges a természetben. Szálkás izmai nem a koráról árulkodtak, hiszen frissességben, mozgékonyságban és életörömben mindegyikőnknél fiatalabb volt, ma is az, hanem a puszták népének átörökített génállományára utaltak. Mi, a többiek gépkocsival érkezünk Veránkára, illetve az ahhoz legközelebbi helyre, a *Forrás* folyóirat és Füzi László által szervezett írótáborba, hiszen az a Duna közepén fekvő szigeten volt, és csak hajóval lehetett megközelíteni, ki Kárpátaljáról, ki Erdélyből, ki Délvidékről, a többiek Magyarországról jöttek. Buda Ferenc Tiszakécskéről, autóbusszal, szinte szellemként bukkant föl a dunai szigeten, hogy utána minden jelenlévőt kisugárzó aurája alá vonjon. Tarsolyában mintha ott lapult volna a balta, ami Gion Nándor egyik művéből forgatott filmben is föltűnt, hogy bármikor előkaphassa és önmagát kifaraghassa egy közeli rönkből, miként azt szívesen cselekedte más figurák esetében a faanyaggal szemben. Praktikus öltözeke sámánra utalt, a természet titkainak tudójára, aki együtt kel a madarakkal és együtt nyugszik a vadmalacokkal. Ismerte a gémekeket, a sirályokat, a kócsagokat, hangjukról az énekesmadarakat. Jártas volt a füvek közt, ismerte a vizek járását. Mi, többiek, nem. Ezért törzsfőnökül fogadtuk, és esténként inas karjai alá vontuk éretlen fejünket. Dalolt, mint a táltos, mi nem tudtuk, hogy közben fejében vers születik.

Versekből idézett, pontos sorokat, anekdotázott, vagy hallgatott, de mindannyian igyekeztünk közelében lenni, mert a hallgatását is jólesett hallgatni, némaságán is átsütött a sztyeppe népek általa ismert bölcsessége, és amikor nagy ritkán családi vonalra terelődött a beszélgetés, olyan bensőségesen szólt nejeéről és gyermekeiről, hogy irigyelve és szégyenkezve füleltem, és igyekeztem elsajátítani azt az érzelmi nyitottságot, ami morális vértete mögül átsugárzott. Nem tudom, a többiek miként voltak ezzel, de éreztem és értettem, ezt az érzelmi őszinteséget nem lehet megtanulni, örökölni, gyakorolni kell, ebben a tekintetben faragatlan tuskó maradtam, amit Feri balta nélkül, habitusával és átölelő szeretetével igyekezett átformálni. Szerintem szándék nélkül, és így vált nagy tanítómesterré.

Mesélhetett volna 1956-ról, börtönről, politikáról, irodalmi szekértáborokról, és ha kérdezzük, meg is tette volna, hiszen le is írta a vele történt eseményeket. De a Veránkán tartott írótáboroknak nem ez volt a célja, hanem a személyes találkozás. Természetesen ezek az összefüggések nem voltak mentesek az aktuálpolitika megtárgyalásától, hiszen az író társadalmi lény, noha nem hivatásos politikus. Azt is tapasztalja, milyen az irodalompolitika, aminek résztvevője, de a veránkai csoport erről anélkül beszélt, hogy stratégiai elképzeléseket vázolt volna föl. Volt, létezett, és ha jól emlékszem, Buda Ferenc volt az egyedüli, aki miniatűr noteszébe napi följegyzéseket tett, versötleteket jegyzett, a többiek léha módon, pohár mellől szemlélték a Dunát, reszkettek vihar idején a szél tépázta teraszon,

vadmalacok nyomába eredtek, és szedték a fáról az epret, amit az erdélyiek szerdernek neveztek. Mások horgásztak, de fogásukat a sziget macskái falták föl, míg házigazdánk a Duna közepén tiszai halból főzött halászlét, a halak közt márnával, amit egyedül én ismertem föl, pedig se nem horgászom, se nem kedvelem a halászlét. Ehhez az eseményhez, mármint a halászlé főzéséhez számos anekdota fűződik, amelyeket most azért nem írok le, mert bizonyára másoknak is eszébe jutottak, és talán meg is örökítik őket.

A laptopok talán már első évben megjelentek a táborban, voltak, akiknek iskolai évváró során feladatuk volt, és dolgoztak a táborban, Bahget Iskander fotóművész barátunknak fölvételei rendezéséhez volt szüksége a laptopra, de a többiek inkább olvastak, beszélgettek, ugratták egymást, iszogattak, miként mondtam, horgásztak, sétáltak, ügyetlenkedve csónakáztak.

Egyik évben viszont Buda Ferenc büszke laptop-tulajdonosként jelent meg, ha jól emlékszem, a tiszakécskei önkormányzat ajándékozta neki a számítógépet. Nagy élmény volt látni, aki korábban még a mobiltelefonnal se volt igazán kibékülve, most telefonostul, számítógépestől bukkant föl a táborban, persze a ceruzacsonk és az apró jegyzetfüzet továbbra is a válltáskában lapult. Ettől kezdve még korábban kelt, mint az előző esztendőkből, hiszen a madarakat és a vadmalacokat meg kellett nézni hajnalban, ám előtte a számítógépen rendet kellett tenni a friss versötletek, naplóbejegyzések közt. A fafaragás helyébe a szövegszerkesztés lépett, balta már nem volt a válltáskájában, de bicska továbbra is. Azóta gazdagodott a Székely Bicskarend kitüntetéssel járó elismeréssel, székelyföldi barátaink jóvoltából, miként a veránkai írotábor több vendége is immár székelybicskás. Azóta sajnos nem volt alkalmunk összemérni bicskáinkat egy érett mangalicaszalonna mellett, ennek reményében kívánok bicskás és laptopos hétköznapokat és mindennapi ünnepnapokat Buda Ferenc barátomnak, aki többször elfogadta meghívásomat a vajdasági Zomborba, ahol egymás és a közönség keblére borulhattunk!

*

Voltaképpen a *Forrás* nyitott számomra külkapcsolatokat. Publikációs lehetőséget is, ám remélem, a fentiekből kiderült, hogy mindenekelőtt barátságokat. Állítólag azok a barátságok, amelyek túlélnek hét évet, örökre megmaradnak. A veránkai kapcsolatok kiállták ezt a próbát.